

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra HERR PANTHAKAKS HISTORIE

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 22. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald06val-shoot-idm140353512370176/facsimile.pdf> (tilgået 20. september 2021)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

fuldkomneste Tilladelse af Himmelen, til at undgaac alle muelige Ulykker; men at de var for dumme til nogetid at kunde benytte sig af denne Frihed — Enhver seer heraf, at han var nogle Grader billigere baade imod Himmelen og Jorden end hun. — Men til Philosophiens Skam seer man og, at dersom Madame Kùchlein var en større Menniske-Fiende, saa var Herr Misocosmus en større Nar — Hun vidste dog hvad hun troede, og hun turde i NødsFald bande paa at hun havde Ret. — Han troede endelig og, at || han havde tilstrækkelig Grund til at troe — at Materien — at Sandserne — at Lidenskaber — at Adspredelse, havde saaledes fængslet forblindet — forvildet de høiere Sjæle-Kræfter, — — — at Menniskene altid forbyttede de rette Bestemmelser af Ont og Got — og følgelig altid valgte det ene for det andet — og følgelig da de altid vilde vælge det Gode; altid i dets Sted valgte det Onde — altid det skadelige og falske i Stedet for det nyttige og sande. — Q. E. D. Men i denne sin Troes Natur fandt Herr Misocosmus undertiden imod sin Villie, en tilstrækkelig Aarsag til at troe, at hans høiere Sjæle-Kræfter, mueligt — han kunde kun slelden overtale sig til, at sige rimeligt valgte det falske i Stedet for det sande, just naar de dømte, at Menniskene altid forbyttede de rette Bestemmelser etc. Vid. supra.

Men Gud forstaaer os, sagde Fader Pansa. —

Vi vil sige saa meget, at naar Herr Misocosmus undertiden i hecle Timer paa sin Hjernes og sin Lunges Bekostning havde a priori og posteriori beviist, at alle Menniskets Begreb, Sætninger, Bestemmelser, Domme, Slutninger ikke var en Pibe Tobak værd; saa faldt det ham undertiden ind, at han var et Menniske — Naar han paastod at alle Mennisker dømte urigtig, var det ikke da en himmelraabende Egenkjerlighed, at undtage sig selv? — Og kunde han feyle, saavel som alle andre, hvorfor ikke da just i den Grund-Sætning, hvorpaa

hans heele System beroede, den om Forstandens Fordærvelse, og det deraf flydende onde. Denne Indvending skal engang have forbitret ham saa meget, at han i Overjillelse raabte: Alle Mennsker er Narre; og de ere Narre med, som troe at de ere Narre. —

Saameget er vist, at dersom han ikke havde havt, al den Egenkjaerlighed, al den Halsstarrighed, som en Philosoph, og en Skole-Mand kan have i at forsvare sine Grund-Sætninger; dersom han ikke havde forsvaret denne saa tit, at han tilsidst virkelig troede, at være overbevist derom; og, maaskee, dersom ikke Vanen, den Natur, som vi give os selv, kom ligesaaitit tilbage, som den blev jaget ud; saa kunde man have havt det beste Haab om, at nogle gode Venners Omgang, der havde været listige nok, til bestandig at give ham ret, skulde med Tiden have bragt ham til at tvivle om sin Meenings Rigtighed; og saaledes gjort et Menniske, eller i det mindste en fuldkommen uefterrettelig og uskadelig Nar af Herr Misocosmus. — Men Ulykken var, at de saalænge havde gjort ham fastere og fastere i sin Sag ved Mod-Sigelser, til han endelig var blevet reent uforbederlig, reent forhærdet. De betænkte ikke, at den der havde saa slette Tanker om den menneskelige Forstand, som Herr Misocosmus; om og den Tilstaaelse kunde aftvinges ham ved Grunde, at et Menniske engang imellem kunde dømme rigtigt; nødvendig kun vilde tilstaae det om det mindste Antal, og følgelig i denne Dids sput, kun om sig selv, blot af den Aarsag, || at han var ene imod saa mange, om det og ikke ellers var saa naturligt. —

Madame Misocosmus var den første, der mærkede, at Medhold var almægtig over hendes Mand — det eneste og sikkerste Middel, til at forandre hans Tanker efter Behag — den ene undtaget, der var blevet ham til Valsprog, hvilken, som sagt, havde slaaet altfor dybe Rødder. Hun, og siden